

1. Vyloučení svátostné důstojnosti a celková simulace

JAN NEKUDA

Soudce DCS v Brně

Simulace a vyloučení svátostné důstojnosti manželství je problém, se kterým se setkává mnoho kněží i laických pracovníků, kteří pracují na přípravách manželství a následně řeší manželské spory a zkoumají příčiny rozvratu manželství.

1. Pojem simulace

Termín simulace pochází z latinského *simulatio*, což znamená představit něco, co ve skutečnosti není a co nemám zájem, aby bylo.

Je třeba rozlišovat simulaci, kdy moje skutečné vnitřní úmysly jdou jakoby opačným směrem než vnější jednání, a situaci, kdy se o něco snažím, co zatím není a kdy můj úmysl jde stejným směrem jako vnější jednání. V tomto případě se o skutečnou simulaci nejedná.

V civilním právu má simulovaná právní úmluva následující charakteristiky:

- prohlášení neshodné s vůlí
- dohoda mezi zainteresovanými stranami
- zatajení před třetími osobami

Simulovaná smlouva je smlouva fiktivní, i když často vystupuje pod zdáním pravdivé úmluvy.

Je možné říci, že každá simulace má za cíl podvod, i když ne vždy je jejím cílem způsobit křivdu.

2. Kanonické pojetí simulace

Kodex CIC83 požívá slovo simulace pouze jednou, v c.1379, kde se mluví o simulaci udílení svátosti. Avšak s obsahem slova simulace se setkáváme jak v právu trestním, tak v právu manželském – cc. 1100, 1101 §2, 1125 n.3. Zákonodárce zde užívá místo slova „simulace“ pojem „vyloučení“.

Soudnictví Římské roty užívá termínu simulace a pokračuje tak ve staré právní i kanonické tradici: „*quia simulatae nuptiae non sunt nuptiae*“ a „*simulatae nuptie nullius momenti sunt*“.

Je třeba podotknout, že význam slova simulace v kanonickém manželském právu je poněkud jiný než v právu civilním nebo v běžně užívané mluvě. Simulovat zde neznamena vždy jen chtít oklamat, neboť dotyčný často nemá subjektivní úmysl podvést, jednoduše jen chce něco jiného, co říká nebo co daným termínem zamýšlí církev.

ADNOTATIO IURISPRUDENTIAE OBSAH Č. XII.

1. Vyloučení svátostné důstojnosti a celková simulace
2. Úplná simulace manželského souhlasu
3. Ochrana začátku lidského života z pohledu kanonického práva
4. Praktické instrukce pro notáře
5. Nové knihy v kanceláři soudu
6. Tabulka projednávaných kauz

3. Rozdělení simulace v kanonickém manželství

Simulace jednostranná a dvoustranná

Rozdělení simulace je dáno již v samotném CIC, kdy c.1101§2 říká: „...jestliže jedna nebo obě strany vylučují pozitivním aktem vůle...“ Z toho vidíme, že simulace může být dílem buď jedné nebo dvou stran. Záleží na tom, zda do simulovaného jednání byly aktivně zapojeny obě strany nebo aspoň jedna se souhlasem druhé.

Protože manželství stojí a padá s kvalitou oboustranného souhlasu, simulace byť jedné strany zpochybňuje platnost uzavřeného manželství. Souhlas dává každá ze stran samostatně, ale manželství je společná věc obou. Chybí-li pravdivý souhlas jen jedné ze stran, žádný závazek nemůže vzniknout, i kdyby druhá strana to skutečně chtěla. V simulaci jednostranné dochází k poškození druhé strany, simulace oboustranné je atak na společenství církve.

Je možné říci, že rozdělení na jednostrannou a dvoustrannou simulaci má však pouze teoretický význam. V praxi se oba případy nakonec projevují stejně – neplatným uzavřením manželství.

Simulace celková a částečná

Celková simulace, jak již bylo ukázáno, spočívá v tom, že navenek strany chtějí uzavřít manželství, zatímco subjektivně jedna nebo obě to nechtějí. Částečná simulace naproti tomu znamená, že strany navenek chtějí uzavřít manželství, ale uvnitř jedna nebo obě chtějí manželství nějakým způsobem ohraničené, tj. takové, jaké podle intencí církve nemůže existovat. Upřímný souhlas zde tedy je, ačkoli cíl tohoto souhlasu je jiný než ten, který chápe a požaduje církev. V celkové simulaci chybí vůle k uzavření manželství, v částečné je tato vůle něčím atypická. Tyto dva případy mohou vést ke dvěma titulům neplatnosti v jedné a téže kauze.

4. Důležitý prvek celkové simulace – pozitivní akt vůle

Simulace manželství se může projevit jedině skrze pozitivní akt vůle. Potvrzuje to i soudnictví Římské Roty, když mluví o tom, že simulace, vyloučení manželství nebo některého jeho podstatného prvku není možné bez pozitivního aktu vůle.

Jedná se o tři prvky: Akt, vůle, pozitivní faktor.

Akt – rozumí se jím přejití od nečinnosti ke konání. Je rozdílný od náklonnosti nebo habituální vůle. Realizuje se skrze dobrovolný a spontánní čin člověka, *actus hominis*.

Vůle – je třeba, aby se jednalo o dobrovolný akt. Simulující strana během uzavírání manželství skrze obvyklý vnější obřad koná vnitřně a dobrovolně akt simulace, tj. vědomou neshodu vnitřního postoje a vnějšího konání. Jedná se vždy o jediný akt vůle, není možné, aby se objevil ještě jeden, který by byl odlišný od prvního.

Pozitivní faktor – v psychologii se rozlišují pozitivní akty vůle, tj. ty, které hledají dobro, a negativní – dopouštějící zlo. Vyloučení manželství však ani samo v sobě ani skrze simulující osobu není možné považovat za dobro. Z tohoto hlediska má tedy v kanonickém právu termín „pozitivní akt vůle“ jiný význam než v psychologii.

Soudnictví i nauka se jednomyslně shodují, že k simulaci manželství může dojít pouze v případě přítomnosti pozitivního vylučujícího aktu vůle. Nestačí pouze nepřítomnost *velle contrahendi*, musí být přítomnost *velle non contrahendi*. Není-li přítomen pozitivní akt vůle *velle contrahendi*, může se

jednat o neplatnost z titulu vady souhlasu, nikoli však z titulu celkové simulace.

Soudnictví posledních desetiletí potvrzuje názor, že k simulaci manželství je třeba pozitivní vůle, negativní nestačí. Vyžaduje se přítomnost úmyslu, skrze který vůle skutečně dosahuje cíl zamýšlený rozumem.

5. Příčiny simulace

Vnější vyjádření shody a současně její vnitřní vyloučení mají různé příčiny. Soudnictví RR mluví o *causa contrahendi* a *causa simulandi* a uvádí, že příčina uzavření manželství je „v opozici“ s příčinou simulace, používají termínu *consensus* a *dissensus*.

Je třeba předestřít, že sám fakt nebo okolnost uzavření manželství se pro jednoho může stát příčinou uzavření manželství a pro jiného příčinou simulace, např. strach, metus.

Příklady příčin simulace:

Averze – ať už vůči konkrétní osobě nebo vůči manželství s ní uzavíraném

Strach – zde nacházíme různé názory soudců RR, kdy mluví o tom, že strach může být spíše daleko častěji příčinou uzavření manželství než jeho simulace.

Absence lásky – pokud osoba uzavírá manželství bez lásky, jen z vnějších příčin, nemusí se ještě jednat o simulované manželství. Byl by zde nutný pozitivní akt vůle. Někdy však neschopnost milovat a zamilovat se může být příčinou simulace. Třetí možnost je, kdy člověk miluje natolik pouze sám sebe, že v manželství vidí svůj zisk, proto přistoupí k jeho simulaci.

6. Různé cesty vyloučení samotného manželství

Simulující osoba může atakovat manželství z řady důvodů:

- vylučuje manželství *in fieri* – zahrnuje případy, kdy se simulující osoba nechce vázat
- vylučuje manželství *in facto esse* – odmítá podstatné znaky manželství, jak je definuje c.1055§1
- vylučuje manželství jako takové
- vylučuje manželství s konkrétní osobou
- uzavírá manželství *pro forma* – většinou tehdy, kdy vidí v manželství cestu k úniku z nějakého zla nebo získání výhod.
- vkládá do manželství prvky a podmínky, které je podstatně mění – tyto případy jsou silně svázány s vyloučením manželství *in facto esse*.
- vylučuje svátostnost v případě pokřtěných osob.

Těchto sedm předpokladů zahrnuje *de facto* možnost celkové simulace manželství, jak je nacházíme v soudnictví RR.

Vyloučení svátostnosti.

Existuje zásada nerozlučitelnosti mezi smlouvou a svátostí v manželství. to znamená, že manželství mezi pokřtěnými, je-li platné, je svátostné. Tato zásada se odráží i v c. 1055§2 CIC. Kdo vylučuje svátostnost a usiluje uzavřít manželství, které by nebylo svátostí, uzavírá manželství neplatné.

V případě takového vyloučení svátostnosti máme tedy co do činění se simulací. Jedná se však o simulaci celkovou nebo částečnou? Mezi kanonisty není shoda. Jedni říkají, že ten, kdo vylučuje svátostnost, simuluje celkově, jiní, že částečně.

Kdo vylučuje svátostnost, simuluje celkově

Svátostnost manželství nezáleží na lidské vůli. Nepotřebuje ji, aby začala existovat. Jediné, co záleží na vůli člověka, je fakt uzavření nebo neuzavření konkrétního manželství. Pozitivní a dobrovolné vyloučení svátostnosti má za následek pozitivní vyloučení samotného manželství. Mají-li strany současnou vůli k uzavření platného manželství, pak je uzavírají svátostně. Pokud strany chtějí platné manželství, chtějí spolu s tím i všechny jeho prvky, které k němu náleží. Kdo chce uzavřít manželství, ale vylučuje jeho svátostnost takovým způsobem, že kdyby jeho manželství mělo být svátostné, tak takový svazek nechce, nemůže uzavřít platné manželství.

Kdo vylučuje svátostnost, simuluje částečně

Je několik rozsudků RR, které vyhlásily neplatnost manželství z důvodu vyloučení svátostnosti. Soudce RR Serano cituje různé dřívější případy a představuje svoji koncepci svátostnosti manželství. Podle něj manželství nepatří mezi iniciační svátosti, jako křest, eucharistie a biřmování, ale je znakem křesťanské zralosti. Neplatnost podle něj nemá svůj kořen pouze v manželství, ale i ve svátosti. Není manželství, když není svátostnosti. Soudce tvrdí, že vyloučení svátostnosti je třeba posuzovat jako nezávislou příčinu neplatnosti. Pokud někdo má úmysl vyloučit svátostnost, vylučuje ne manželství, které ve skutečnosti chce, ale jeden z jeho podstatných elementů. Jeho manželství pak je neplatné ne z důvodů celkové simulace, ale pro vyloučení podstatného prvku, tj. simulace částečné.

Když to tedy shrneme, v soudnictví RR existují dva směry týkající se vyloučení svátostnosti manželství. Jeden tradiční, který považuje vyloučení svátostnosti za celkovou simulaci, a druhý novější, který ji počítá mezi simulace částečné.

Větší část rotálních soudců v současnosti zastává stanovisko mluvící o tom, že vyloučení svátostnosti patří k simulaci úplné.

Závěr:

1. Všichni soudcové RR se shodují v tom, že aby existovala celková simulace manželského souhlasu, musí existovat nesoulad mezi vnitřní vůlí a jeho zevnějším vyjádřením skrze pozitivní akt vůle vylučující samo manželství.
2. Soudnictví mluví o tom, že tento akt vůle musí být lidský, svobodný a dokonáný vnějším projevem.
3. K simulaci postačí jedna specifická a autonomní vůle (animus simulandi), která je odlišná od motivace (animus contrahendi).
4. Vnější vyjádření a vnitřní vyloučení mají různé příčiny. Soudnictví RR výrazně odlišuje causa simulandi a causa contrahendi.
5. Mezi příčiny uzavření nebo simulace manželství se často uvádí strach. Soudcové RR nejsou jednotní v názoru, jak to posuzovat. Vše záleží na konkrétním případě. Někteří se zmiňují o tom, že strach je třeba posuzovat jako causa contrahendi nebo jako samostatnou příčinu neplatnosti, jiní to vidí jako causa simulandi.
6. V průběhu let se v soudnictví objevily různé příklady celkové simulace jako cesty k vyloučení manželství: – vyloučení manželství in fieri:
  - vylučuje manželství in facto esse – vylučuje manželství jako takové
  - vylučuje manželství s konkrétní osobou
  - uzavírá manželství pro forma
  - vkládá do manželství prvky a podmínky, které je podstatně mění

– vylučuje svátostnost v případě pokřtěných osob.

7. Vyvstala otázka, zda v případě vyloučení svátostnosti se jedná o celkovou nebo částečnou simulaci. Tradiční pojetí stojí jednoznačně na stanovisku, že vyloučením svátostnosti se vylučuje manželství jako takové a jde o simulaci celkovou. Jiní kanonisté zastávají názor, že ten, kdo vylučuje svátostnost, nevylučuje manželství, ale jeden z jeho podstatných prvků a víceméně simuluje částečně. (Je však třeba vzít v úvahu, že svátostnost manželství není pro pokřtěného jedním z prvků, ale samotným manželstvím.)

Literatura:

*Benedykt Glinkowski: Symulacja całkowita zgody małżeńskiej w orzecznictwie Roty Rzymskiej
Poznań 2004*

2. Úplná simulace manželského souhlasu

KAREL ORLIŠA
Soudní vikář DCS v Brně

Kodex z roku 1983 pokračuje v předpokladu vyloučení *matrimonium ipsum* tedy tzv. úplné simulace. Je nadmíru evidentní, že kán. 1101, § 2 prezentuje dva druhy vyloučení, navzájem dosti rozdílné: první jako vyloučení samého manželství, druhé jako vyloučení nějakého elementu nebo vlastnosti manželství. Rozdílnost se, jak je patrné, vztahuje na objekt vyloučení (samé manželství v prvním případě, nějaký aspekt nebo vlastnost v druhém), z něhož pak následně plyne rozdílnost povědomí vyloučení u toho kdo manželství simuluje. Zatímco v prvním případě je toto povědomí skoro vždy, v druhém, je často povědomí o souhlasu k manželství jako takovém, avšak tento souhlas je nedostatečný a poškozený, bez toho, aby si byl simulující vědom faktů simulace. I z tohoto důvodu můžeme konstatovat, že úplná simulace se nevyskytuje tak hojně jako simulace částečná.

Instituce manželství jako taková je nemyslitelná bez existence dvou základních profilů, které jsou esenciální pro individualizaci této instituce. Z jedné strany hovoříme o tzv. institucionálním profilu, což znamená, že manželství se chápe jako právní závazek mezi stranami, který zakládá celou šíři vzájemných práv a povinností, chování jak interpersonální, tak také šířeji jednání sociální a společenské. Z druhé strany je tzv. existenciální profil instituce manželství, čímž se chápe tato instituce, jakožto obsah lidských a osobnostních vztahů uvnitř manželství. První se utváří v okamžiku zrodu manželství jakožto kontraktu, který je učiněn směnou souhlasu tzv. *foedus*, dle terminologie nového kodexu, a druhým se myslí konkrétní rozvoj manželského života *matrimonium in facto esse* neboli *totius vitae consortium*. Jestliže vůle kontrahenta vylučuje alespoň jeden z výše popsaných profilů, potom je nevyhnutelně zasaženo manželství jako takové, tedy dochází k vyloučení *matrimonium ipsum* a nejenom k částečné simulaci pro vyloučení některé vlastnosti nebo prvku manželství. Z tohoto důvodu se může mluvit, pomíjejíce nyní simulaci svátostné důstojnosti, o dvou druhích úplné simulace.